

необхідної гідроізоляції фундаменту будівлі слід виконати вимощення, а верхній ряд кладки цоколю відновити [8].

Для усунення причини утворення тріщини над віконним отвором пропонується влаштувати анкери на клейовій основі [9].

Значна частина відновлювальних робіт приходить на внутрішні (відтворення стін і склепінь, елементів декору), а отже особлива увага приділяється виконанню робіт у стислих будівельних умовах.

Висновки. У результаті технічного обстеження будівлі храму встановлено, що пам'ятка архітектури ХХ століття знаходиться в задовільному стані. Однак відсутність ремонтно-реставраційних робіт і виконання їх в не повному обсязі призводить до руйнувань і повної втрати інтер'єрів. Відновлення церкви Святого Йосипа Обручника є економічно доцільним і технічно можливим.

Запропоновані рекомендації з вибору організаційно-технічних рішень сприяють відновленню первинного образу храму не порушуючи закону України щодо збереження пам'яток архітектури.

ЛІТЕРАТУРА

1. Атлас планов и фасадов церквей, иконостасов к ним часовен, одобренных для руководства при церковных по стойках в селениях. – Москва. : Синодальная типография, 1899
2. Закон України від 08.06.2000 № 1805-III «Про охорону культурної спадщини» -

[Електронний ресурс] Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1805-14>.

3. ДБН В.3.2-1-2004 Реставраційні, консерваційні та ремонтні роботи на пам'ятках культурної спадщини / Держбуд України – Офіц. вид. – К. : Укрархбудінформ, 2005. – 124 с.

4. Гончаренко Д.Ф., Забелин С.А., Лихограй В.В. Комплексное рассмотрение вопроса восстановления православных храмов // MOTROL. Commission of motorization and energetics in agriculture 17 (2015), ст. 12-22

5. Перелік пам'яток культурної спадщини місцевого значення Кіровоградської області, занесених до Державного реєстру нерухомих пам'яток України. <http://mincult.kmu.gov.ua>

6. Гавриил [Розанов], архиепископ Херсонский. Историко-хронологическое описание церквей епархии Херсонской и Таврической / сост. Гавриил, А. Х. и Т., ныне Т. и К. - Одесса, 1848. - 71 с. - Из Т. 2 : Записок Одесского Общества истории и древностей

7. Справочная книга Херсонской епархии на 1906 г. – Одесса : Типография Е. И. Фесенко, 1906

8. Савйовський В.В., Болотських О.Н. Ремонт и реконструкция гражданских зданий.- Х.: ВАТЕРПАКС, 1999. – с. 288

9. Алексеенко В. Н. Оценка технического состояния и задачи реставрации звонницы Балаклавского Георгиевского монастыря / В. Н. Алексеенко, О. Б. Жиленко // Ресурсоекономні матеріали, конструкції, будівлі та споруди. — Рівне, 2013. — Вип. 27. — С. 431—439.

УДК: 930.2: 711.6 (477.63) «1914/1918»

Бублик О.Г.

Інститут української археографії та джерелознавства ім. М.С. Грушевського

МІСТОБУДІВНА ПОЛІТИКА ОРГАНІВ САМОВРЯДУВАННЯ МІСТ КАТЕРИНОСЛАВЩИНИ ПІД ЧАС ПЕРШОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

Воєнні дії доби Першої світової війни минули південь України. Однак, наближеність Катеринославщини до гарячих точок та використання територій як транзитних шляхів формувало тут буферну зону. Звідси постачалися людські та

продовольчі ресурси, у той же час сюди відбувався наплив поранених та біженців. Це у свою чергу, урізноманітнювало групи соціально незахищених, за опіку яких відповідали міські органи самоврядування. А відтак, традиційні вектори містобудівної

політики зазнали змін. Мета даної статті полягає у з'ясуванні містобудівної політики органів самоврядування міст Катеринославщини в умовах Першої світової війни.

Забудова міст Катеринославщини у ті роки позиціонується дослідниками, як призупинення будівельної справи. Відомості про цей період оминаються або подаються абстраговано. Будь-яке затягування з утіленням забудови пояснюється науковцями військовими подіями, що по суті є тривіальною відмовкою. Усі краєзнавчі розвідки стосовно даного періоду мають поверховий характер [1 – 5].

Під час Першої світової війни влада Катеринославщини зіштовхнулася з двома нагальними проблемами – біженці, солдати, інваліди, а також евакуйовані заклади та підприємства. Розміщення біженців здійснювалося трьома шляхами: 1) надання їм конфіскованого майна, 2) поселення у ночівлі та 3) поселення у гуртожитки.

Перший шлях застосовувався стосовно біженців не часто. Якщо у 1915 р. їх розміщували там, де існували можливості, то у 1916 р. влада намагалася задіяти такий інструмент як орієнтоване на ці потреби будівництво. Так, наприклад, у 1915 р. Маріупольська земська управа відвела під житло біженцям будинок Міської Управи, а також приміщення, зняті коштом у приватних осіб, та початкові школи (за винятком церковно-приходських) [6, с. 3]. Восени 1916 р. у Катеринославі були збудовані 3 нові в'язничні корпуси. Їх планувалося зайняти переселенцями. Але начальник в'язничного округу наголошував на неможливості здійснення цього. Причина у тому, що у в'язниці можна було розмістити лише 1,6 тисяч осіб, тоді як, наприклад, у гірничому інституті – 5 тисяч [7, с. 3].

Другий шлях – *тимчасове поселення у відведених місцях* – був з огляду на досягнення попередніх десятиліть найпоширенішим. У Катеринославі був побудований розподільний пункт на 600 осіб з їдальнею, ночівлею, лазнею та дезінфекційною камерою [6, с. 3]. У лютому 1916-го у пресі повідомлено про зведення пункту ночівлі та годувальні для біженців на Покровській

площі [7, с. 4]. Задля попередження епідемії губернська влада запровадила з березня 1916 р. відкриття лікувально-продовольчих та ночівних пунктів. Такі пункти з'явилися в Олександрівську, Нікополі та Маріуполі (Зінцевому порті). Хоча біженцям намагалися максимально надати допомогу в таких закладах (ночівля, годування, медобслуговування), але це не вирішувало проблему як таку.

Останній шлях – *поселення у гуртожиток* – був мрією для більшості мігрантів попри невибагливий побут. На початку 1916 р. при бюро біженців та місцевих жінок у Катеринославі було відкрито гуртожиток сього на 15-20 осіб (на вул. Басейній). Відповідно, місткість була вкрай обмеженою, що одразу спричинило суперечки. Наприклад, деякі скаржилися, що до притулку приймають винятково інтелігентних або напівінтелігентних. У гуртожитку діяло навіть бюро з пошуку роботи. Жінки закладу вже виконували замовлення для Тетянівського комітету, але потрібно було щось прибуткове. Тому пропонувалося улаштувати курси шиття та просвітницьку організацію [7, с. 3, 4].

Військові події зробили багато сімей *безхатченками*. Діти ж мусили жебракувати та у ранньому віці ставити до роботи через мобілізацію батьків. Щоб зменшити жебрацтво та посилити контроль за малими шахряями почали запроваджувати дитячі притулки. Так, у травні 1915 р. розпочалося будівництво притулку для дітей сиріт та бідних у Катеринославі на честь 300-річчя царювання Романових. Катеринославське товариство запровадило срібну лотерею для збору коштів [7, с. 3]. А міністр МНП, граф П.Ігнат'єв запропонував учбовим округам посприяти проектуванню тимчасових притулків-яселів, щоб уможливити виїзд батьків на польові літні роботи. Для цього передбачалося використовувати шкільні приміщення і залучати для догляду дорослих школярів [6, с. 4].

У червні того ж року Олександрівська опіка дитячих притулків прохала Губернську управу клопотати про асигнування на дитячий притулок у Олександрівську 1 тис. крб. [8, с. 3]. Це дає підстави

вважати, що притулок був відкритий принаймні у попередньому році. Адже земські збори проводилися двічі на рік або за необхідності.

У квітні 1917 р. рада народів Маріуполя наполягала на облаштуванні коштом пожегів притулок для солдатських дітей. Зокрема, кошти планувалося отримати від колишнього Романівського комітету. Приймалися діти віком 3-7 років. Також, пропонувалося відкрити у Катеринославі учбово-ремісницький пансіон для дітей-сиріт воїнів [9, с. 3, 4]. Таким чином, влада хотіла послабити криміногенний елемент або розвантажити домашню роботу жінки, яка мала бути залучена до виробництва.

Для біженців відкривалися лікувальні та учбові заклади, що було частиною заходів з недопущення епідемій. Так, у вересні 1915 р. у Катеринославському комітеті загальноміського союзу порушувалося питання про влаштування лікарні для біженців. Для цього оглянули будинки Шуба та Настіца, а для дитячого відділення пропонували використати єврейську лікарню [6, с. 4]. У серпні 1915 р. обговорювалося питання про заразний барак, бо міський барак на вул. Канатній був зайнятий земським союзом. Тифозний барак на пл. Абрамовича (центр міста) занепадав та підлягав спаленню. Дума клопотала про позичку для протичумної комісії (194 тис. крб.) на будівництво бараку для 250 осіб. Оскільки будівельний сезон підходив до кінця, вихід із ситуації вбачали у побудові тимчасового бараку за 21 тис. крб. на околиці. Гласний Ворожейкін запропонував залучити кошти земства, а гласні Іванов та Гротто-Сліпаковський – взяти із запасного капіталу 50 тис. крб. [6, с. 3].

У вересні 1915 р. Міська управа розпорядилася залишити за комітетом тифозний барак. Земству ж надали право будівництва бараку для заразних хворих у дворі, за умови, що комітет виділить у розпорядження міста 150 ліжок [6, с. 3]. У 1917 р. у Катеринославі пропонувалося звести лікарню для хворих висипним тифом. Однак, губернське земство відхилило

даний проект, оскільки ще у 1912 р. виділило 30 тис. крб. на будівництво лікарні на вул. Канатній [9, с. 3].

На початку 1917 р. санітарні лікарні губернії оголосили про необхідність побудови заразного бараку для біженців (з 1916 р. на Катеринославі панувала епідемія висипного тифу). Центральний комітет всеросійського союзу міст асигнував на це місцевому обласному комітету 15 тис. крб. Будівля мала бути тимчасовою, зведеною на вул. Канатній [10, с. 3]. Міський архітектор Д.С. Скоробогатов разом із архітектором О.Л. Красносельським спроектував барак на 100 ліжок. Було також зведено лазню та пральню на Верхньому базарі. Наприкінці січня 1917 р. було освячено барак. Він складався із двох рівних частин. Обидві мали спальні, їдальні, центральне опалення, освітлення, водогін. При бараці було 3 кабінети для лікарів, лабораторія, приміщення для чергових, буфетна, ванна тощо [10, с. 3]. 20 січня цього ж року у пресі повідомлялося про розширення бараку для хворих висипним тифом на 30 ліжок при міській лікарні.

Стосовно *освіти біженців*, то Катеринославська губернська влада почала про це клопотати вже з осені 1916 р. У вересні мали відкритися чоловіча та жіноча гімназії для дітей біженців у Катеринославі. Директором чоловічої гімназії був призначений П.Я. Дубовий, а жіночої – Л.Н.(М). Жукович. Однак, справа затягнулася до літа 1917 р. Ректор духовної семінарії, протоієрей І.П. Кречетович отримав дозвіл на відкриття чоловічої гімназії. Що до жіночої, то був потрібен дозвіл окружного начальства [10, с. 3, 4].

Для поранених *солдатів* катеринославські можновладці облаштували шпиталі, лазарети та бараки. Травневі збори 1915 р. губернського комітету всеросійського земського союзу обговорювали проблему кількості військових шпиталів. По всій губернії виявили 123 шпиталі на 4816 ліжок, що, на думку посадовців, перевищувало потребу. Г.В. Сен-Лорн висунув ідею відкриття шпиталів приватним коштом. Голова губернської земської управи К.Д. фон Гесберг запропонував влаштувати у Катеринославі та Бахмуті розбірні

пункти, які б пришвидшували евакуацію. Було вирішено повернути барак місту, за умови, що місто візьме його разом із утриманням інфекційних хворих. Зокрема, слід було підшукати відповіді приміщення для воїнів з тифозним та бешихним захворюванням [6, с. 3].

У липні 1915 р. Олександрівська Міська дума клопотала до олександрівського комітету всеросійського союзу про необхідність розширення міського лазарету. З ініціативи гласного Міської думи К.С. Караманова пропонувалося доручити Управі розширити на 50 ліжок лазарет, який знаходився у колишньому будинку Захаріна. Зокрема, зайняти під лазарети міську бібліотеку (це дозволило б мати 70 ліжок), та щойно збудовану Романівську школу, в якій вмістилося б 50 ліжок [6, с. 3].

На початку 1917 р. Катеринославська Міська управа клопотала до губернатора, щоб той звернувся до генерал-воєнного інтенданта Веденягіна. за позикою у 275 тис. крб. на будівництво заразної лікарні [7, с. 4]. А в серпні місцевий обласний комітет союзу міст постановив відкрити хірургічний шпиталь на 200 ліжок. Для цього хотіли зайняти приватну жіночу гімназію А.Г. Петрової. Однак, Петрова оскаржила такий намір тим, що у гімназії у 2-у зміну працює варшавська гімназія З.Ф. Каренкової. Через два дні Петрова зазначила, що у 2-у зміну буде розміщено чоловічу гімназію Е.І. Добровольського. А ще через 2 дні, що буде розміщено гімназію Бутович [10, с. 3, 4].

У серпні 1916 р. Катеринославське губернське земство оголосило про набір інвалідів до Маріупольського учбово-ремісничого будинку-притулку. За початковою ідеєю притулок був укомплектований: 1) загально-учбовими класами, 2) класами для сліпих, 3) класами з комерції та бухгалтерії, 4) сільського господарства, 5) слюсарний, 6) ткацький, 7) корзиноплетіння. Курс тривав від 1 до 3-х років, після чого інвалідів працевлаштовувало земство, або ж вони шукали роботу самостійно. Утримання скалічених покладалося на земство. Директором притулку був призначений викладач 1 місцевого комерційного училища В. Петрушевський [11, с. 3, 4].

Другий будинок був розрахований на 200 учнів інвалідів. Відділи притулку наступні: 1) загальноосвітній з курсом 2-х класів школи для неосвічених та вище народне училище для осіб з початковою освітою, 2) відділ прикладних знань – бухгалтерія, кооперація, домоводство, 3) ремісничий відділ – чобітний, онучний («протяжний»), плетіння, токарний, лозоплетіння, слюсарно-ковальський, столярно-ткацький, 4) особливий клас для сліпих. Для реалізації поставленої мети утворили спеціальний благодійний фонд. Відкриття притулку, на яке приїхали голова губернської земської управи К.Д. Гесберг, член управи Н.(М). Полешко та завідувач народною освітою М. Кіященко, відбулося 15 листопада [11, с. 3, 4].

У кінцевому рахунку Маріупольський притулок прийняв 100 пансіонерів замість 200, мав 6 ремісницьких класів (замість 7-ми), загальні класи та класи прикладних знань, бібліотеку. З даних 1917 р. відомо, що цей заклад розміщувався у трьохповерховій будівлі. Перший поверх займала адміністрація, другий – учбові класи, третій – пансіонат (спальня, роздягальня, їдальня тощо). Притулок мав пральню, лазню, пекарню та інші службові приміщення. Планувалося завести город [9, с. 3]. Середній вік пансіонерів становив 24 роки. У чоботарському відділі виготовляли взуття для самих інвалідів, у ковальсько-слюсарному – ліжка [12, с. 3]. Попри те, що інваліди виготовляли одяг, його все одно не вистачало. Тому, адміністрація притулку покладала надії на благодійників та мала наміри відкрити товариство допомоги інвалідам [9, с. 4].

У притулку була бібліотека-читальня. Але з періодичної літератури тут можна було прочитати лише «Маріупольське життя», «Катеринославську земську газету» та «Русское слово». Тобто інваліди ознайомлювалися лише з тією інформацією, яку надавала влада [12, с. 3]. За умови збільшення коштів планувалося відкрити бюро з довідки й права, а також видачі грошових сум на закупівлю інструментів [10, с. 4].

У тому ж році у Маріупольському повіті на пожертки був відкритий притулок для інвалідів в Урзуфі (46 км. від Маріуполя). Однак у вересні 1916 р. комітет «призріння» хотів зайняти цей притулок для 30 дітей віком від 2-12 років. Облаштування притулку мало відбутися за рахунок Романівського комітету, самоуправління та пожертв [6, с. 3].

На початку 1917 р. у Катеринославі передбачалося відкрити будинок для інвалідів на 100 осіб з вентиляцією та опаленням. У той же час влада хотіла заощадити. Тому запропонувала розмістити цей будинок у міському заразному бараці (на вул. Канатній), в якому розташовувався головний комітет всеросійського земського союзу. Однак, у пресі 1917 р. чомусь зазначено, що цей барак побудував земський союз. Скоріш за все цей проект не було реалізовано, тому через 5 днів з'явилося ще одне клопотання до міського товариства про відведення ділянки під притулок для інвалідів, а також, школи, але на вул. Костомарова. За планом члена товариства опіки інвалідів М.З. Євтюкова, під будинок необхідно було виділити 5-6 десятин землі. Планувалося залучити кошти заводів та фабрик. Згодом, під притулок розглядали будинок Полякова на вул. Семінарській [7, с. 3, 4].

У роки війни у Катеринославі для розміщення когось або чогось нерідко конфісковували приміщення навчальних закладів, як державних, так і приватних. Наприклад під військові шпиталі було реквізовано безоплатну школу на Проспекті, комерційне училище, 2-е реальне училище, духовну семінарію [7, с. 3].

Також, процес реквізиції торкнувся готелів. Так, 3 жовтня 1916 р. військовій владі було передано готель «Брістоль» [7, с. 4]. 16 жовтня губернський розпорядчий комітет запропонував розмістити у готелі «Париж» по вул. Клубній хірургічний шпиталь [11, с. 3]. Ймовірно це той шпиталь, який прагнули ще у серпні відкрити у приватній гімназії А. Петрової. 2 листопада 1917 р. були зайняті під військові шпиталі готелі «Імперіал», «Велика Московська», «Європа», «Франція», «Пальміра», «Гранд-готель», «Центральна» та

«Італійська». В Олександрівську 5 листопада було вирішено зайняти боїскоп «Модерн», поки не буде підготовлений боїскоп «Голгофа». На початку 1917 р. Катеринославська Міська управа наказала усім великим готелям надавати номери генералам та офіцерам, які приїздили до губернського міста у справах. Скоріше за все, частина тих готелів, які уникнули реквізиції, все одно були вимушені надавати свої приміщення владі [7, с. 3, 4].

Комплекс проблем породила – евакуація установ та підприємств. До Катеринославу перевели низку навчальних закладів, частину з яких за сприяння посадовців. Причину такої ініціативності вбачаємо у тому, що евакуація учбових закладів відбувалася за рахунок держави. Зведення будинків під їх розміщення також можна здійснити державним коштом. В кінцевому рахунку до губернії переїхало кілька учбових закладів.

14 серпня 1915 р. у Міській думі розглядалося питання про розміщення Варшавського університету. Голова Спосібний та гласний Євтюков наполягали на переведенні юридичного та історико-філологічного факультету. Це спричинило низку суперечок, але в кінцевому результаті Варшавський університет вирішили розмістити у новій будівлі гірничого інституту. Зокрема, там планувалося знайти місце для дослідної станції, бактеріологічного інституту, лікарні тощо. Дума постановила відвести ділянку [6, с. 3]. Натомість, у корпусі гірничого інституту розмістили шпиталь для військових.

У середині лютого 1917 р. очікували на евакуацію Юріївського вчительського інституту. Виникло 2 проекти його розміщення. За першим інститут мав функціонувати: 1) гірничому інституті, 2) 1-й жіночій гімназії, 3) земельній фельдшерській школі, 4) 8-му міському чоловічому училищі. За другим: 1) 2-й міській жіночій гімназії, 2) 2-у комерційному училищі, 3) 1-му комерційному училищі. Також передбачалося перевести Юріївські вищі жіночі медичні курси [10, с. 3]. Однак, інститут був переведений до Херсону.

У листопаді 1915 р. до Катеринослава були евакуйовані початкові училища

з Вітебської та Курляндської губерній. Інспектори народних училищ Катеринославського повіту клопотали про їх переведення до їхнього повіту. Так, інспектор А.(О). Шапкін пропонував розмістити школи у 2-у зміну у вищі початкові училища. Земство не заперечувало. Єдина умова полягала в тому, щоб не брати на себе витрати за оренду квартир для вчителів, прибирання та освітлення [14, с. 83]. 13 січня 1917 р. розглядалася проблема переведення Радізької жіночої гімназії. Оскільки більша частина учбових закладів була зайнята під шпиталі, планувалося звести для гімназії окреме приміщення [10, с. 3].

Губернія також прийняла низку заводів. До Олександрівська були направлені такі заводи, як ризький дротяно-цвяховий завод, варшавський завод товариства «Боряган, Шведе та К», акціонерне товариство електромеханічних споруджень, «Товариство Дюфмен, Костантинівич та К» [15].

Збільшення населення та промислових одиниць вимагало *агломераційних заходів*. Ще у 1915 р. було прийнято закон про

ліквідацію землекористування в імперії австрійськими, угорськими, німецькими та турецькими підданими. Однак, на Катеринославщині його почали виконувати у березні 1916 р. За наказом майно у таких підданих відбирали й продавали на публічних торгах. Так, наприклад, було продане майно Я.І. Бадовського – його три дворових місця в Олександрівську, ділянка в колонії Шенвізе та Нових планах, а також завод землеробських машин [11, с. 3]; у Катеринославі, наприклад, Я.І. Померанца по вул. Харківській 4 і 6; у Нікополі – І.Я. Лухту [16, с. 3, 4] тощо. У конфіскованому будинку по вул. Трамвайній турецького підданого Б(П)еккера міська продовольча комісія відкрила пекарню [10, с. 3].

Процес передачі майна підданих державі був стимулом до розширення територій для деяких міст і не тільки Катеринославської губернії. За таке розширення у 1916 р. боролася міська влада Олександрівська. Хоча колонію Шенвізе приєднали 12 червня 1911 р., але поселенці німецькими підданими не були. Втім, Олександрівська влада вирішила викупити приєднану де юро колонію Шенвізе під час війни (див. рис. 1).

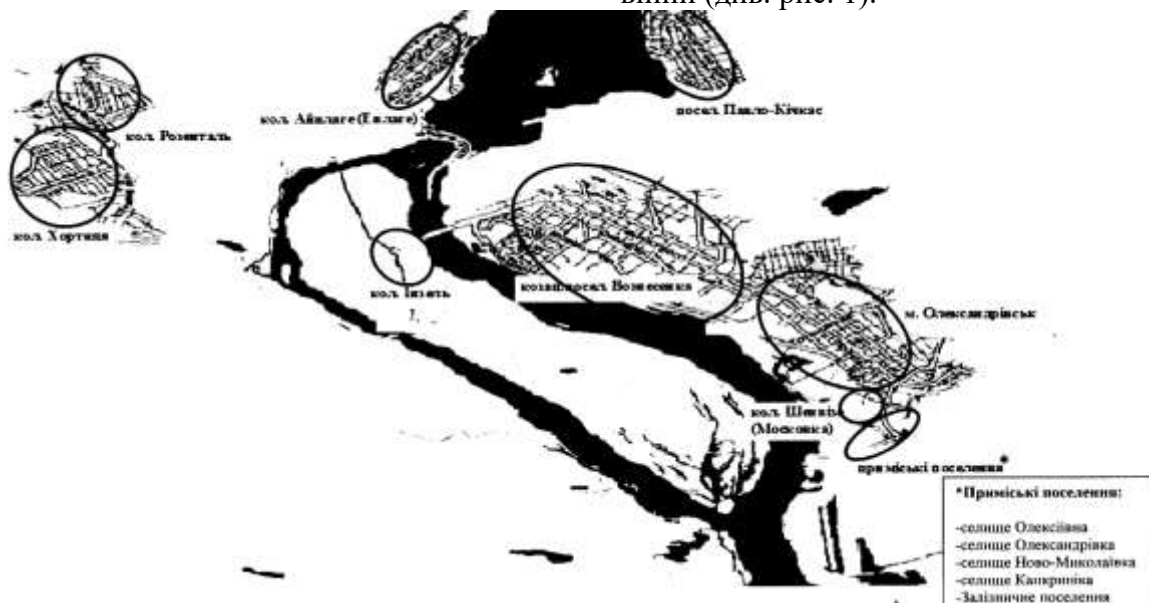

Рис. 1. м. Олександрівськ з приміськими поселеннями під час Першої світової війни

Сама влада Олександрівська мотивувала приєднання наступним. По-перше, з усіх міст Катеринославської губернії, Олександрівськ мав найменше землі на противагу від Маріуполя, Новомосковська чи

Павлограда. Місто відвело землі під пристань, залізницю, різні заводи та заклади. По-друге, за відсутністю вільних територій не можливо було евакуювати заводи та облаштувати нові. Так, наприклад, товари-

ство «Трикутник» не заважало розташувати свій завод в Олександрівську. Отже, Олександрівське міське управління запропонувало купити землю по 300 крб. за 1 дес. Для цього влада клопотала до Мінфіну про підтримку перед селянським поземельним банком. Представниками від колишньої колонії були Яків Дік та Яків Зіменс (повірені від А. Леппа та А. Копа). Загалом поселян-власників передмістя налічувалося півтора десятка. І хоча місто приєднало території, але зробило деякі винятки для орендарів землі. Наприклад, А. Зіменсу надали землю під каменоломню до 1917 р., Адамсу – під фруктові сади, а Г. Янцену – право проїзду або прокладки водонапірної труби до його броварні [15, с. 9]

Одразу ж після приєднання Московки (Шенвізе), олександрівці взялися за приєднання о. Хортиці. Там пропонувалося відкрити училище садівництва з відділенням лісництва та городництва, школу молочного господарства, колонію для лікування дітей тощо. Передбачалося відкрити богадільню для безпритульних солдатських дітей та інвалідний будинок з ремісничим відділом. І це за умови, що у місті був санаторій «Олександробад» з 1907 р. Вочевидь, влада не хотіла поступатися цим закладом. З іншого боку, санаторій використовували з 1912 р. як протисухотний диспансер

Про приєднання Хортиці маємо дві версії. Перша, якщо б місто приєднало острів до своєї території, то між Олександрівськом та Хортицею опинилися б Вознесенка (колишнє козацьке село). Оскільки приєднання німецьких поселень вже розпочалося, Вознесенка, скоріш за все, не змогла б довго так проіснувати і також би опинилася у межах міста. Друга версія – боротьба з новоприбулим населенням Олександрівська. З військовими подіями виник проблемний прошарок населення – безпритульні (діти і дорослі) та військові

(дезертири й інваліди). Ці групи каталізували у суспільстві дію 2-х згубних факторів: 1) деморалізації та 2) криміногенності.

У радянські часи Вознесенка опинилася між старим та новим Запоріжжям. Однак, приєднана де-юре, Вознесенка залишалася «міським селом» де-факто до 1960-х років, коли усі ці частини (старе та нове Запоріжжя, Вознесенка) вирішили об'єднати єдиною вулицею – проспектом Леніна.

Крім Олександрівська, у 1915 р. про приєднання території почала клопотати Маріупольська влада (Зінцевий порт із поселенням). Вперше це питання порушувалося у 1911 р. Влада мотивувала це тим, що у порт раз по раз приходять на заробітки робітники та вантажники. Останні 3 роки губернське земство щорічно відкривало там тимчасові лікарсько-оглядні пункти та їдальню для робітників. До того ж у поселеннях було відсутнє самоуправління. Справжня ж, причина приєднання полягала у тому, що в порту були розміщені різні кредитні та торгівельні заклади. Це означало, що значна кількість податків не поступала до повітового міста. Зокрема, торгівля потроху переходила у поселення (див. рис. 2).

Зносини про приєднання Зінцевого порту розпочалися з його начальником Б.Д. Астором ще у травні 1914 р. Той запропонував приєднати селище «Піщане». Доходність селища 1 тис. крб. на рік, 142 торгові заклади надають 400 крб., 1 готель, 2 трактири, 20 корчем, декілька пивних лавок – 1500 крб., 160 візників – 500 крб. Однак, проти приєднання були і самі посадовці, і мешканці поселення. Поселення знаходилося лише за 7 км. від міста, але за 25-30 років земство не відгукувалося на прохання мешканців. Лише у 1910 р. там було відкрито амбулаторний епідемічний пункт, у 1913 р. лікарську дільницю та 1 земську школу, а у 1916 р. заразну лікарню на 8 ліжок.

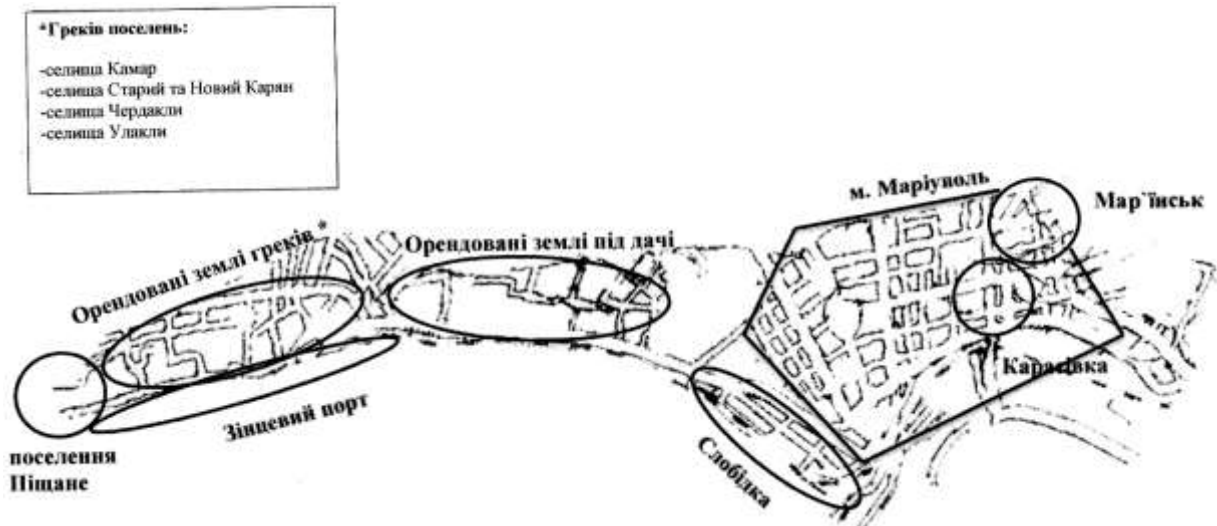

Рис. 2. м. Маріуполь з приміськими поселеннями під час Першої світової війни

Місто довго вело перемовини з поселенцями до останніх днів революції, але мешканці були незворушними. Вже у травні 1917 р. Маріупольський повітовий комісар клопотав про запровадження у селищі міліції, яка за розпорядженням князя Львова була організована. Влітку 1917 р. Міська Дума була налаштована будувати поблизу поселення кабельний завод, тому погрожувала приєднанням порту, на що мешканці знову не погоджувалися. Згодом поселенцям запропонували організувати районну Думу [17]. Отже, посадовці намагалися приєднати території за принципом «обступання» з декількох боків.

Таким чином, міські органи самоврядування Катеринославської губернії стикнулося з соціальними та економічними проблемами у роки Першої світової війни. Вирішення цих проблем проходило під гаслом націоналізації та привласнення майна, що, таким чином, дозволяло розмістити біженців та евакуювати заклади. Містобудівна політика була направлена на посилення адміністративного контролю ситуації, що полягало у широкому введенні протиепідемічних установ та нейтралізацію маргінального осередку. Для вилучення цієї проблеми створювалися виправні притулки та ремісничі будинки. Задля реалізації зазначених напрямків влада вдавалася до спекуляції, конфіскації та залучення до матеріальних витрат інші установи та органи. Фактично, у той час, коли

керманічі мали поступитися своїми інтересами, вони обирали тактику до «навіпаки».

ЛІТЕРАТУРА:

1. Сисоєва Г. Павлоград 1784 – 2009 / Г. Сисоєва, С. Дзюба, Н. Похиленко. – 2009.
2. Швидковский О.А. Днепропетровск / О.А. Швидковский. - М.: Госстройиздат, 1960. - 160 с.
3. Жуковский М.П. Нікополь: стислий історико-статистичний нарис з історії міста. – Нікополь: СПД Фельдман О.О., – 2013. – 95 с.
4. Саенко Р.И. Весь Мариуполь / ред. Виктор В.Маликов. – Мариуполь: РА «Витязь», 2003. – 384 с.
5. Очерки истории Запорожья (Александровск до 1921 г.) / Полторац Л.П. – Запорожье: РИП «Выдавць», 1992. – 128 с. та ін.
6. Екатеринославская земская газета. – 1915. – 7 февраля, 19 мая, 31 июля, 4 августа, 14 августа, 4 сентября, 25 сентября, 10 ноября.
7. Приднепровский край. – 1916. – 9 января, 13 января, 15 января, 29 февраля, 6 мая, 10 мая, 10 сентября, 3 октября, 7 октября, 16 октября, 19 ноября.
8. Журналы Александровского уездного земского собрания 1916 года и журналы 1915 года. – Александровск: Типография при учил.-хут. глухонемых. – 1916. – 666 с.
9. Екатеринославские очередное губернское земское собрание. – 1917.
10. Приднепровский край. – 1917. – 3 января, 12 января, 16 января, 17 января, 19 февраля, 23 февраля, 19 июля, 20 июля, 24

- июля, 9 августа, 11 августа, 13 августа, 13 октября, 5 ноября, 17 ноября.
11. Екатеринославская земская газета. – 1916. – 17 января, 16 марта, 26 августа, 30 августа, 2 сентября, 28 октября, 15 ноября.
  12. Екатеринославская земская газета. – 1917. – 13 января, 20 января, 4 февраля.
  13. Журналы Александровского уездного земского собрания 1916 года. – Александровск: Типография при учил.-хут. глухонемых. – 1917. – 672 с.
  14. Постановления Екатеринославского уездного земского собрания чрезвычайной сессии 12-го июня 1915 г. – Екатеринослав: Типографич К.А. Андрущенко. – 1916.
  15. ЦДАК. – КМФ 11. – Оп. 1. – Спр. 111. Дело о расширении границ г. Александровска Екатеринославской губернии. – 64 с.
  16. Екатеринославские губернские ведомости. – 1916. – 19 марта, 25 июня.
  17. ЦДАК. – КМФ 11. – Оп. 1. – Спр. 120. Дело о присоединении к Мариуполю всей территории Зинцевого порта с прилегающими к нему посёлками. – 66 с.

УДК 69.059

Лещинський В. П.

ТОВ «Всеукраїнський центр державно-приватного партнерства»

ЕФЕКТИВНЕ І СТАБІЛЬНЕ ФУНКЦІОНУВАННЯ БУДІВЕЛЬНОГО КОМПЛЕКСУ ЯК ЧИННИК ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ ТА ВПРОВАДЖЕННЯ СУЧАСНОЇ МОДЕЛІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ

Актуальність цієї роботи полягає в тому, що сучасний етап соціально-економічного розвитку України через низку обставин характеризується як дуже складний. Доказом цього є нестабільність виробництва, фінансово-кредитної системи цін, недостатня частка експорту, значний імпорт, не розв'язана повністю проблема дефіциту бюджету, функціонування валюти на міжнародних ринках і в Україні, не виконані зобов'язання Міжнародного валютного фонду по відшкодуванню витрат по закриттю Чорнобильської АЕС. Для зупинки цього процесу потрібна **активізація інвестиційної діяльності**. Це може бути досягнуто за рахунок зростання інвестицій і ефективного використання інвестиційних ресурсів в пріоритетних секторах матеріального виробництва. Ефективне використання інвестицій часто залежить від особи, що приймає рішення.

Правильне визначення цілей завжди було найбільш важливим чинником для досягнення успіху у будь-якій діяльності людини. Людині необхідно було сфокусувати свою увагу на проблемах, що стоять перед ним, правильно направити і скоректувати свої зусилля, а досягнення цілей

принносить задоволення. Відсутність чітких цілей призводить до апатії, неухважності і втрати орієнтації, за якою слідує падіння уваги, розслаблення, зниження працездатності і продуктивності. Усе сказане, звичайно, відноситься до будь-якої організації, зокрема, будівельної.

Вузькоспеціалізовані підприємства мають обмежену сферу своїх виробничих інтересів в межах вузької номенклатури виробів, комплексів робіт або типових розмірів продукції, що випускається. Таким організаціям властиве відносно високе вироблення і низька собівартість.

Проте при сильних дестабілізуючих діях зовнішнього середовища, із-за обмеженої можливості маневру у сфері виробничої діяльності вони позбавлені можливості протистояти цим діям, і об'єктом відповідної управлінської реакції стає уся організація. Чим більше така організація, тим більшою мірою проявляється її інертність зміни поведінки відповідно до прийнятої стратегії виходу з сфери негативних дій зовнішнього середовища.

Тому підприємства такого типу успішно функціонують в умовах регіонального (територіального) монополізму, відсутності серйозних зовнішніх і внутрішніх